

УДК 378.147

DOI:

Оксана Ісаєва, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету "Львівська політехніка", професор кафедри латинської та іноземних мов Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького
Ганна Шайнер, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Національного університету "Львівська політехніка"

ДІАЛОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ В ОСВІТІ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

У статті розглядається навчальний процес як діалогічна взаємодія між викладачем і студентами, тому діалог вважається теоретичним підґрунтям становлення і розвитку сучасного фахівця. Діалог розглядається як необхідна компонента саморозвитку і основа формування особистісно-професійної культури студентів-медиків, тобто фундамент особистісно орієнтованої освіти.

Оптимальний вибір навчальних форм, методів та інструментів сприяє практичній реалізації діалогічної взаємодії з метою засвоєння матеріалу і мобілізації інтелекту студентів. У процесі формування діалогічної взаємодії майбутніх лікарів вважаємо за доцільне застосовувати такі методи навчання, як: пояснювальний, репродуктивний і евристичний, а також методи проблемного навчання, тобто навчання повинно базуватися на активних методах, на внутрішніх резервах самореалізації особистості фахівців медичного профілю.

Ключові слова: діалогічна взаємодія; діалог; комунікативна складова; методи навчання; студенти-медики.

Рис. 1. Літ. 7.

Oksana Isayeva, Doctor of Sciences (Pedagogy),
Professor of the Pedagogy and Innovative Education Department
Lviv Polytechnic National University,
Professor of the Latin and Foreign Languages Department
Lviv Danylo Halytsky National Medical University

Hanna Shayner, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the Foreign Languages Department,
Institute of Humanities and Social Sciences, Lviv Polytechnic National University

DIALOGUE TECHNOLOGY IN THE EDUCATION OF MEDICAL STUDENTS

The article highlights the educational process as a dialogue interaction between the teacher and students, so the dialogue is the theoretical basis for the formation and development of a modern specialist. Dialogue is seen as a necessary component of self-development and the source for the formation of personal and professional culture, i.e. the foundation of personality-oriented education.

The relevance of the article is to define the dialogue as a communicative component, which simultaneously optimizes the process of training and education of a modern specialist, without reducing them only to the acquisition of knowledge or professional competencies. The development of students' reflection, creativity, curiosity, independence and critical thinking, initiative, persuasiveness and formation of their own position, the desire to discuss or solve the problems are also important in the process of dialogue interaction.

Dialogue interaction as a form of general activity aimed at achieving a common result involves the following methods: questions; suggestions; comparison; synthesis; choice; analysis of own experience; grade; forecasting. Effective interaction of the subjects of pedagogical communication stimulates the development of thinking, creativity and communication. In the process of forming dialogue interaction of future doctors, we consider it expedient to apply such teaching methods as: explanatory, reproductive and heuristic, as well as problem-based learning methods, that is, training should be based on active methods, internal reserves of self-realization of medical professionals.

Thus, dialogue interaction involves the selection of arguments; assignment of ethical and professional questions; reasoned beliefs; accurate and reasonable answers; professional knowledge, etc., i.e. all aspects that develop communicative competence.

Keywords: dialogue interaction; dialogue; communicative component; teaching methods; medical students.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні зумовлює розглядати навчальний процес як структуровану систему організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію

освітніх послуг відповідно до державних стандартів. У січні 2020 р. Президент України Володимир Зеленський підписав Закон "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення освітньої діяльності

у сфері вищої освіти”, що стосується імплементації дуальної освіти. Саме тому необхідно створити умови для формування внутрішньої “картини світу” особистості за допомогою діалогічної технології, яка сприятиме формуванню фахівця. Власне науковець А. Бичок [1] стверджує, що діалог “не лише універсальне спілкування, а й принцип людського існування. Діалог пропонує розглянути унікальність кожного індивіда та їх рівність один щодо іншого; відмінність та оригінальність точок зору кожного; орієнтацію мовця на розуміння й активну інтерпретацію його точки зору співрозмовником; очікування відповіді та взаємодоповнюваність позицій учасників спілкування”.

Тому перебудову структури вищої освіти неможливо транслювати лише через медичні навички, необхідно формувати інтелект студентів медичних закладів, соціальну компетентність, професійну ідентичність як тип організаційної поведінки і культури майбутнього лікаря у фаховій діяльності. Усі ці аспекти професійної діяльності має пронизувати професійно-особистісна культура, яка досягається у процесі діалогічної взаємодії. А професійно-особистісну культуру лікаря можна визначити як сукупність знань, умінь, а також інтеграцію особистісних якостей, заснованих на толерантних, гуманістичних, моральних та творчих принципах. Саме завдяки професійно-особистісній культурі формується гуманна індивідуальність спеціаліста медичного профілю.

Актуальність статті зумовлена глобальними процесами реформування вищої медичної освіти і формування фахівця нової генерації.

Мета статті – окреслити перспективи діалогу як важливої технології в системі професійної підготовки майбутніх лікарів.

Завдання визначено відповідно до мети:

- схарактеризувати суть діалогічної взаємодії у становленні медика як фахівця;

- розкрити діалог як основний метод навчання і виховання майбутніх лікарів в кризових умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Численні розвідки щодо навчання діалогічної взаємодії та коректної побудови діалогу зокрема проаналізовано у працях вітчизняних науковців Л. Кондрашової, С. Амеліної, А. Алексюк, Л. Бурман, Л. Вовк, І. Глазкової, Р. Грановський, Т. Довженко, С. Золотухіної, В. Лозової, О. Ліннік, В. Морозова, М. Євтуха, Г. Троцька, О. Урусової тощо. Різноманітні види навчального діалогу охарактеризовано у розвідках О. Хуторського та А. Король; діалогічне мовлення в освітньому середовищі досліджували С. Ніколаєва, Г. Уайзер, В. Бухбіндер,

Р. Мартинова, Ю. Пассова, І. Самойлюкевич, В. Скалкіна, Н. Скляренко; діалог як процес засвоєння навчального матеріалу – Т. Дикун, С. Белова, Ю. Ємельянова.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Більшість викладачів закладів вищої освіти орієнтовані на традиційний підхід до навчання, проте сьогочасні умови передбачають супротивне ставлення до навчального процесу й оновлення спектру навчальних прийомів або поєднання класичних та інноваційних методів. Навчальний процес розглядається як діалогічна взаємодія між викладачем і студентами, тому навчання має базуватися на принципах гуманізації і гуманітаризації, науковості, наступності та безперервності, враховуючи принципи глобалізації і фундаменталізації. Основним засобом реалізації соціально-особистісного типу в системі вищої освіти є використання педагогічних **методів** проблемного, диференційованого, рефлексивного, діалогічного навчання й виховання, а також **технологій** колективної творчої діяльності тощо.

Поділяємо твердження науковця С. Курганова, який розглядає три види діалогу у процесі навчання у вишах:

1) *діалог логік* забезпечує вихід навчального діалогу на “вічні проблеми людського буття”, тобто розглядається як діалог різних історично сформованих логік, культур, способів розуміння тощо, тобто ці логіки не нав’язують ззовні, а “спливають” у репліках студентів і викладачів, задіяних у навчальному діалозі;

2) *діалог голосів* забезпечує особливе спілкування між студентами і викладачами, при якому учасники не лише виражають певні грані мислення, але передусім формують власну “картину світу”;

3) *внутрішній діалог* відповідає сучасному діалогічному мисленню лише тоді, коли поєднання логічних та культурних блоків, суперечки і згоди повсякчасно об’єднуються з внутрішнім діалогом мислителя і з самим собою. Цей мікродіалог із внутрішніми співрозмовниками проходить у формі особливої внутрішньої мови, не тотожної мові зовнішній [10]. Адже вища освіта передбачає вміння *вести діалог, вибудовувати грамотно бесіду, формулювати коректно запитання та відповіді; виокремлювати основні аспекти з розмови; терпляче, уважно і з повагою ставитися до пацієнта – його родини – колег – молодшого персоналу – старшого персоналу тощо; відстоювати власну точку зору, проте не нав’язувати її; вміння вислухати та почути.*

Уважаємо, що в розробленій концепції формування етичної культури дослідницею А. Шемшуріною власне етичний діалог аналізується як основний метод навчання і виховання майбутніх фахівців сфери охорони здоров'я, що розглядається у декількох аспектах:

- у філософському аспекті передбачається діалогічна взаємодія педагога зі студентами як спільне проникнення у сутнісні питання людського буття;

- у педагогічному аспекті етичний діалог виступає як принцип і засіб гуманістичного виховання, в основі якого – повага і доброзичливе ставлення до кожної людини, як спосіб побудови рівноправної взаємодії педагога і студентів у життєво важливих питаннях, де визначна думка кожного;

- у психологічному аспекті діалог – це механізм актуалізації самосвідомості, розвитку Я-концепції, рефлексивних здібностей у контексті ціннісних основ життєдіяльності людини, що сприймаються як переживання. Діалогічна взаємодія педагога і студентів породжує емоційно відчутну думку, що визначає подальші вчинки, тобто рефлексія є визначальною;

- у методичному аспекті діалог є виховною технологією, яка уможливорює вибудувати поетапний процес спільного пошуку моральної істини, забезпечений зразками і прийомами суб'єктного, індивідуально-орієнтованого й вікового підходів;

- соціальний аспект діалогу реалізує фундаментальну потребу людини у спілкуванні, взаємодії, співробітництві, співтворчості тощо.

Отож, викладачі вишів повинні використовувати усі означені аспекти діалогічної взаємодії у навчальному процесі. З метою формування усіх вищезазначених аспектів діалогічного мовлення варто застосовувати такі методи впливу: переконання (*бесіда, лекція, диспут*); привчання (*спеціальні і режимні вправи*); стимулювання (*заохочення, змагання, довіра*); контроль і оцінка тощо, які зображено на (рис. 1).

У процесі формування діалогічної взаємодії майбутніх лікарів вважаємо за доцільне застосовувати такі методи навчання, як: *пояснювальний, репродуктивний і евристичний*, а також *проблемного навчання*, тобто навчання повинно базуватися на активних методах, на внутрішніх резервах самореалізації особистості

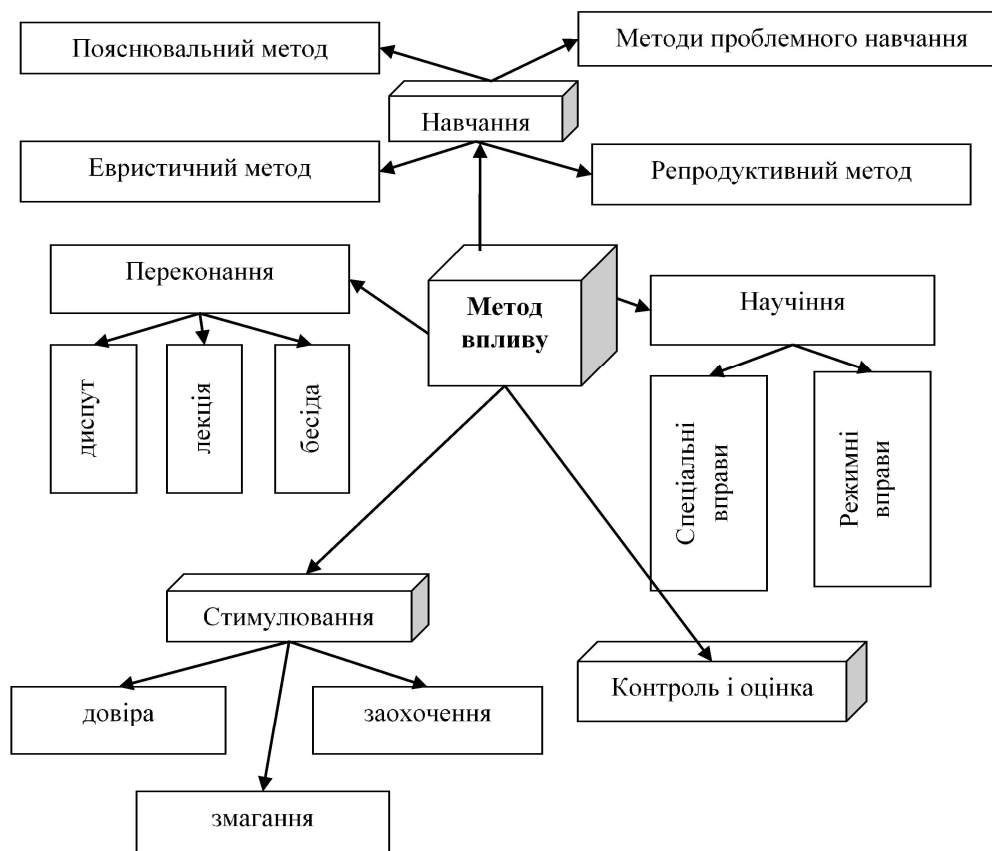

Рис. 1. Формування діалогічної культури студентів-медиків

майбутніх фахівців медичного профілю. Тому поділяємо думку науковців, що “саме досвід діалогічної взаємодії викладача і студента, викладача і студентської групи може закласти підвалини та створити універсальну парадигму освоєння молодого людиною не тільки сциєнтистських, а й аксіологічних компонентів інформації, що трансформується в особистісне знання” [2].

Однією з найважливіших компетенцій працівників сфери охорони здоров'я розглядається комунікативна компетенція як суб'єкт-суб'єктна взаємодія, тобто побутовий та професійний діалог. Також визначною особливістю діалогу, як наголошує науковець В. Серіков, вважається те, що діалог ніколи не зводиться до засвоєння предмета; завжди надпредметний, тобто розширює межі пізнаваного за допомогою обміну не лише інформацією, але й оцінками, змістами, гіпотезами-одкровеннями [5]. Отож, діалогічна взаємодія передбачає добір аргументів; завдання етичних і фахових запитань; аргументовані переконання; влучні й розумні відповіді; фахові знання тощо, тобто усі аспекти, що розвивають комунікативну компетенцію.

Таким чином, розуміння відносин між лікарем і пацієнтом через педагогіку дискомфорту також вчить студентів, як критично мислити про різні етичні цінності та переконання, яких дотримуються лікарі та пацієнти, і як почати визнавати себе лікарями щодо своїх пацієнтів та інших громадян суспільства [7]. Саме тому діалогічна взаємодія, відхиляючи прямий авторитарний вплив викладача на студента, орієнтує на організацію власне спілкування між тими, хто має вищий рівень знань, і тими, хто їх набуває. Тобто, діалогічний підхід стимулює зворотний зв'язок у педагогічному процесі. За допомогою діалогічного навчання відбувається звертання до суб'єктивного досвіду як викладача, так і студента, їх взаємообмін результатами спостережень, емоційного переживання, процесу діяльності [4, 123].

Уважаємо, що діалог визначається такою комунікативною складовою, яка одночасно оптимізує процес навчання та виховання сучасного фахівця, не зводячи їх лише до засвоєння знань чи професійних компетенцій. У процесі діалогічної взаємодії відбувається і розвиток у студентів рефлексії, креативності, допитливості, самостійності і критичності мислення, ініціативності, переконливості та формування власної позиції, прагнення обговорити чи вирішити поставлену перед ними проблему. Проте останнім часом відбувається зниження загального рівня

мовленнєвої компетенції та особистісної чи професійної культури студентів.

Висновок. Діалогічна взаємодія відіграє ключову роль у процесі формування майбутнього працівника медичної галузі. Органічне поєднання класичних та сучасних методів навчання, впровадження інноваційних форм та інформаційних технологій сприяє кращому засвоєнню діалогічної взаємодії між студентами чи студентами та викладачами. Для підготовки до професійної діяльності студентам необхідно засвоїти навички комунікативної компетенції, зокрема діалогічної взаємодії. Діалогічне навчання розглядається ефективним міжособистісним спілкуванням, якщо у процесі навчання застосовувати усі аспекти діалогічної взаємодії і майбутні лікарі здобудуть належний рівень комунікативних навичок для подальшої практичної діяльності.

Отож, компетентність та освіченість особистості проявляються у системно-ціннісному підході в процесі підготовки фахівця сфери охорони здоров'я власне за допомогою діалогу. Адже лише діалогічна взаємодія допомагає сформувати мислення та досягнути усіх необхідних і означених компетентностей майбутньої еліти – лікарів.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в аналізі формування базових компетенцій студентів-медиків у період КОВІД пандемії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичок А. Спілкування як діалог – важливий аспект міжкультурної комунікації. 2015. URL: <http://lingvo.onu.edu.ua/spilkuvannya-yak-dialog/>
2. Бурдейна І. В. Діалогічна взаємодія як передумова конститування особистості фахівця: ретроспектива та перспектива. *Актуальні проблеми філософії та соціології: Науково-практичний журнал*. Одеса. Вип. 21. 2018. С. 10–13.
3. Курганов С. Ю. Ребёнок и взрослый в учебном диалоге : книга для учителя. Москва: Просвещение. 1989. 127 с.
4. Паньків Л. І. Діалоговий підхід у мистецькій освіті. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 7 (218). Ч. II. 2011. С. 121–124.
5. Сериков В. В. Образование и личность. *Теория и практика проектирования педагогических систем*. Москва: Издательская корпорация “Логос”. 1999. 272 с.
6. Шемшуріна А. И. Развитие ценностно-смысловой сферы личности ребёнка. *Педагогика*. № 9. 2008. С. 99–104.
7. Aultman J. Uncovering the Hidden Medical Curriculum through a Pedagogy of Discomfort. *Advances in Health Sciences Education*. Aug: 10(3). 2005. P. 263. DOI: [10.1007/s10459-004-4455-2](https://doi.org/10.1007/s10459-004-4455-2)

**ПАРТНЕРСТВО ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ:
ІДЕЇ НІМЕЦЬКОГО ДОСВІДУ**

REFERENCES

1. Bychok, A. (2015). Spilkuvannya yak dialoh – vazhlyvy aspekt mizhkul'turnoyi komunikatsiyi [Communication as dialogue is an important aspect of intercultural communication]. Available at: <http://lingvo.onu.edu.ua/spilkuvannya-yak-dialog/> [in Ukrainian].
2. Burdeyna, I. V. Dialohichna vzayemodiya yak peredumova konstytuuyuvannya osobystosti fakhivtsya: retrospektyva ta perspektyva [Dialogic interaction as a prerequisite for the constitution of the personality of the specialist: retrospective and perspective]. *Current issues of philosophy and sociology: Scientific and practical journal*. Odesa. Vol. 21. pp. 10–13. [in Ukrainian].
3. Kurganov, S. Yu. (1989). Rebonok i vzroslyy v uchebnom dialoge [Child and adult in educational dialogue: a book for the teacher]. Moscow, 127 p. [in Russian].
4. Pankiv, L. I. (2011). Dialohovyy pidkhid u mystetskiy osviti [Dialogue approach in art education]. *Bulletin of Taras Shevchenko Lviv National University*. No. 7 (218). part. II. pp. 121–124. [in Ukrainian].
5. Serikov, V. V. (1999). Obrazovaniye i lichnost [Education and personality]. *Theory and practice of designing pedagogical systems*. Moscow, 272 p. [in Russian].
6. Shemshurina, A. I. (2008). Razvitiye tsennostno-smyslovoy sfery lichnosti rebonka [Development of the value-semantic sphere of the child's personality]. *Pedagogy*. No. 9. pp. 99–104. [in Russian].
7. Aultman, J. (2005). Uncovering the Hidden Medical Curriculum through a Pedagogy of Discomfort. *Advances in Health Sciences Education*. Aug;10(3). pp. 263. DOI: [10.1007/s10459-004-4455-2](https://doi.org/10.1007/s10459-004-4455-2). [in English].

Стаття надійшла до редакції 28.01.2022

УДК 373.2.064.1
DOI:

**Тетяна Кристопчук, доктор педагогічних наук, доцент,
ВСП "Рівненський фаховий коледж Національного
університету біоресурсів і природокористування України"**

**ПАРТНЕРСТВО ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА СІМ'Ї У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ:
ІДЕЇ НІМЕЦЬКОГО ДОСВІДУ**

У статті схарактеризовано один із важливих напрямів роботи закладу дошкільної освіти у Федеративній Республіці Німеччини – партнерство з батьками, яке здійснюється на підставі низки нормативно-правових документів. Визначено цілі дошкільного закладу освіти у контексті виховного партнерства з батьками. Окреслено основні напрями партнерства дошкільного закладу і сім'ї. Схарактеризовано типи партнерства батьків і закладів дошкільної освіти. На основі зарубіжної сучасної науково-методичної літератури виокремлено форми партнерства.

Ключові слова: виховання; заклад дошкільної освіти; особистісний розвиток; партнерство; психолого-педагогічна освіта батьків; форми партнерства.

Лім. 10.

**Tetiana Krystopchuk, Doctor of Sciences (Pedagogy), Associate Professor,
Separated Structural Subdivision "Rivne Professional College of the
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine"**

**PRESCHOOL AND FAMILY PARTNERSHIP IN CHILDREN'S EDUCATION:
IDEAS OF THE GERMAN EXPERIENCE**

The article describes one of the important areas of preschool education in the Federal Republic of Germany – the partnership with parents, which is carried out on the basis of a number of legal documents. The normative-legal provision of the child's right to upbringing, which is based on such principles as: prohibition of discrimination, right to life and personal development, right to participate and priority of the child's interests is analysed. It is emphasized that the main principle of educational work in kindergartens is to create an atmosphere as close as possible to the environment of one's own family. The goals of the preschool educational institution in the context of the educational partnership of the preschool institution with parents are determined: information exchange; improving the parents' skills in education; responsibility for the upbringing of children. It is emphasized that the partnership between the preschool institution and the family is realized on the principles of mutual trust and respect, positive motivation, integration, activity and regularity.

The main directions of partnership between the preschool institution and the family are outlined: psychological and pedagogical education of parents, family meetings of parents in kindergartens, involvement of the child's father in the educational process. It is determined that the cooperation of parents with the preschool is